

Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirme yükümlülüğünün kapsam ve sınırları

Prof. Dr. İzzet Özgenç

1960 yılında doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'in asistanlığını yapmıştır. Daha sonra Dicle ve Selçuk Üniversiteleri'nde görev yapmıştır. 2001 yılında göreve başladığı Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde 2006 yılında profesör unvanını almıştır. YÖK üyesi olan Özgenç, Türk Ceza Hukuku'na ilişkin yeni kanunların hazırlanmasında etkin rol almıştır. Halen Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Ceza Hukuku Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Derginin bir önceki sayısında yayımlanan makalede ayrıntısıyla açıklandığı üzere, teşhis ve tedavi amacına yönelik bir tıbbi müdahale sırasında hasta veya yakınlarına ait olarak öğrenilen bilgi bağlamında sır saklama yükümlülüğü söz konusudur. Hasta veya

yakını ile ilgili olarak öğrenilen bilgi bir suç olgusuna ilişkin olabilir.

Türk Ceza Kanunu'nun "Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi" başlıklı 280. maddesine göre; "Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği

mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." (f. 1).

Sağlık mensubu kişinin işlendiğine muttali olduğu suç bakımından hastanın mağdur veya şüpheli olması, TCK'nın 280. maddesinde tanımlanan suçun oluşması bakımında büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle, işlendiği hususunda bilgi sahibi olunan suç bakımından hastanın

Sağlık mesleği mensubu kişinin göreviyle bağlantılı olarak muttali olduğu suçun, teşhis ve tedavi amacıyla sağlık kuruluşuna başvuran kişinin mağdur edildiği bir suç olması durumunda, bildirim yükümlülüğünün varlığı tartışmasızdır. Bu durumla ilgili olarak çeşitli ihtimaller söz konusu olabilir.

mağdur veya şüpheli olmasına göre bir ayırım yaparak konuya açıklık getirmek gerekmektedir.

Sağlık mesleği mensubu kişinin göreviyle bağlantılı olarak muttali olduğu suçun, teşhis ve tedavi amacıyla sağlık kuruluşuna başvuran kişinin mağdur edildiği bir suç olması durumunda, bildirim yükümlülüğünün varlığı tartışmasızdır.

Bu durumla ilgili olarak çeşitli ihtimaller söz konusu olabilir.

Birinci ihtimalde, kişinin sağlığı kendisine karşı işlenen bir suç nedeniyle bozulur ve tedavi edilmek için bir sağlık kuruluşuna başvurur. Dikkat edilmelidir ki, bu ihtimalde, kişinin sağlığı, mağduru olduğu suç nedeniyle bozulmuştur; kişi, mağduru olduğu suç nedeniyle kendine tıbbi müdahalede bulunulmasına ihtiyaç duymuştur. Bu kişiye karşı bir suçun işlendiği, teşhis ve tedavisi amacıyla yönelik tıbbi müdahale sırasında öğrenilir. Örneğin gerekli tetkik ve kontroller için hastaneye götürülen hamilenin henüz on beş yaşını ikmal etmemiş bir çocuk olması durumunda; tedavisini yapan tabip, suçu, takibe yetkili mercilere bildirimde bulunmak yükümlülüğü altına girmektedir. Çünkü henüz on beş yaşını doldurmamış

olan bir çocukla rızası olsa bile cinsel ilişkide bulunmak, çocuğun cinsel istismarı suçunu oluşturmaktadır (TCK, m. 103). Bu gibi durumlarda tabibe suçu bildirme yükümlülüğünün yüklenmesi, bu kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanmaktan kaçınmalarına neden olabileceği endişesini doğurabilir. Ancak, belirtmek gerekir ki, aksi yöndeki bir yaklaşım, pek çok suç olgusunun açığa çıkmasını sonuçlayacaktır. Bu yaklaşımın suçlulukla mücadelede önemli bir zaafa neden olacağına da gözden uzak tutulması gerekir. Ancak belirtmek gerekir ki, bu durumda suçu bildirme yükümlülüğü, teşhis ve tedavi amacıyla yönelik olarak kişiye tıbbi müdahalede bulunulmasının geciktirilmesinin sebebi olamaz.

Diğer bir ihtimalde, kişi yaralı olarak bir sağlık kuruluşuna başvurur. Bu durumda kişiye karşı kasten yaralama suçunun işlenmesi, kasten öldürme suçuna teşebbüs edilmesi veya kişinin taksirle yaralanmasına sebebiyet verilmesi ihtimallerini göz önünde bulundurmak gerekir. Bütün bu ihtimallerde yaralanan kişi suçun mağduru konumundadır. Bütün bu ihtimallerde suçu takibe yetkili makamlara bilgi verilmesi gerekmektedir.

Üçüncü bir ihtimalde, herhangi bir sebeple sağlığı bozulan kişi, bir sağlık kuruluşuna başvurur; teşhis ve tedavi amacıyla yönelik tıbbi müdahale sırasında kendisine karşı bir suçun işlendiği öğrenilir. Dikkat edilmelidir ki, bu ihtimalde, kişinin sağlığı mağduru olduğu suç nedeniyle bozulmamıştır; kişi, sair bir sebeple sağlığı bozulduğu için kendisine tıbbi müdahalede bulunulmasına ihtiyaç duymuştur. Bu kişiye karşı bir suçun işlendiği, teşhis ve tedavisi amacıyla yönelik tıbbi müdahale sırasında öğrenilir. Örneğin hamileliği dolayısıyla gerekli tetkik ve kontroller için hastaneye başvuran kişinin vücudunda ekimozların olduğu ve bunların maruz kaldığı eziyet ve kötü muamelenin sonucunda oluştuğu anlaşıldığında, suçu takibe yetkili mercilerin durumdan haberdar edilmesi gerekmektedir.

Dördüncü ihtimalde ise, bulaşıcı bir hastalık nedeniyle tedavi amacıyla sağlık kuruluşuna başvuran kişinin fuhuşa sürüklenen birisi olduğu anlaşılır. Hemen belirtelim ki, bu durumda suçu takibe yetkili makamlara bilgi verilmesi gerekmektedir. Çünkü fuhuşa sürüklenen kişi, yaşı ne olursa olsun, yeni TCK'nın sisteminde, fuhuş suçunun mağduru olarak kabul edilmiştir (m. 227).

TCK'nın 280. maddesinde tanımlanan suç, ancak doğrudan kastla işlenebilir. Sağlık mesleği mensubu kişilerin

suçu bildirmeme suçu bakımından manevi unsur olarak doğrudan kastın varlığı şarttır. Çünkü bu suç tanımına ilişkin madde gerekçesinde işlendiği öğrenilmiş suçtan söz edilmektedir. Bu itibarla, işlendiği hususunda kesin bilgi sahibi olunan bir suçla ilgili olarak ihbar yükümlülüğünün varlığından söz edilebilir. Buna karşılık, işlendiği hususunda sadece kuşkunun ortaya çıkması halinde, sağlık mesleği mensubu kişiler bakımından, bildirim yükümlülüğünün varlığından söz edilemez. Hemen belirtelim ki, bu telakki, ceza hukukundaki yorum kuralları ile çelişmemektedir.

Ayrıca işaret etmek gerekir ki, TCK'nın 280. maddesinde tanımlanan suç bağlamında bildirim yükümlülüğü, sağlık mesleği mensubu kişinin ancak göreviyle bağlantılı olarak öğrendiği suçlar bakımından söz konusu olabilir. Bu itibarla, görevle bağlantılı olmaksızın bir suçun işlendiğinin öğrenilmesi durumunda, sadece TCK'nın 278. maddesinde tanımlanan suç bağlamında bildirim yükümlülüğünün varlığından söz edilebilir.

Sağlık mesleği mensubu kişinin, işlendiğini öğrendiği suçun, teşhis ve tedavi amacıyla sağlık kuruluşuna başvuran kişinin şüpheli olarak soruşturulmasını gerektiren bir suç niteliğini taşıması halinde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır.

Bu duruma özgü olarak çeşitli ihtimallerle karşılaşılabılır.

Bunlardan birincisi, hastanın uyuşturucu veya uyarıcı madde kullandığının anlaşılmasıdır. Yeni TCK'nın sisteminde kişinin salt uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması suç olarak tanımlanmış değildir. Buna karşılık, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak üzere satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak, suç oluşturmaktadır (m. 191). Ancak, mahkeme, "uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılan kişi hakkında, (uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak üzere satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak suçundan dolayı cezaya hükmetmeden önce) tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine; kullanmakla birlikte, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında, denetimli serbestlik tedbirine" karar verecektir (m. 191, f. 2). Bu suretle, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin, hakkında ceza yaptırım uygulanmadan, madde bağımlılığından kurtarılmasını sağlamak amacıyla yönelik gerekli bütün çarelere başvurulabilecektir. Bu durum karşısında, uygulanacak olan tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin etkinliğini artırabilmek için, uyuşturucu ve

ya uyarıcı madde kullanan kişinin tedavi amacıyla bir sağlık kuruluşuna başvurması halinde de, Cumhuriyet savcısına bu durum hakkında bilgi verilmesi gerektiği düşünülebilir.

İkinci bir ihtimal olarak, hamile bir kadının ilkel yöntemlerle çocuğunun düşürülmesi veya çocuğunu düşürmesi sebebiyle kanamalı olarak sağlık kuruluşuna başvurması hali akla gelebilir.

Bilindiği üzere, TCK'nın sisteminde, gebelik süresi on haftayı doldurmuş olsun veya olmasın, yetkili olmayan kişi tarafından kürtajın gerçekleştirilmesi fiili, suç olarak tanımlanmıştır (m. 99, f. 5). Keza, "gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi", ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır (TCK, m. 100). İkel yöntemlerle çocuğun düşürüldüğü bir olayda ceza sorumluluğunu gerektiren bir yönün varlığı tartışmasız bir gerçektir. Bu gibi durumların gizli kalması, gebeliği sona erdirilen kadının dışında başka kişilerin de ceza yaptırımına maruz kalmaktan kurtulmasını sonuçlayabilecektir. Bu sakıncanın giderilebilmesi için, bu durumda sağlık mesleği mensubu kişilerin suç bildirme yükümlülüğünün varlığını kabul etmesi gerektiği düşünülebilir.

Üçüncü bir ihtimal olarak şöyle bir örnek düşünülebilir: Henüz onbeş yaşını doldurmamış çocuğuyla ensest ilişkiye girmek (fücur) suretiyle çocuğun cinsel istismarı suçunu (TCK, m. 103) işleyen baba, duyduğu "vicdan azabı", geçirdiği psikolojik bunalım dolayısıyla tedavi amacıyla başvurduğu psikiyatri uzmanına olayı anlatır. Bu örnek olayda, psikiyatri uzmanı tabip, hastanın işlediği bir suç, göreviyle bağlantılı olarak öğrenmiş olmaktadır. Psikiyatri uzmanı tabip, bu gibi durumlarda hastasına tedavi amacıyla yönelik olarak gerekli tıbbi müdahalede bulunacaktır. Ancak, bu yükümlülüğün yanı sıra, psikiyatri uzmanının hastasının işlemiş olduğu cinsel istismar suçunu ihbar etmekle yükümlü olup olmadığı bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Belirtmek gerekir ki, Batı toplumlarında bu gibi durumlarda, "günah çıkarmak" amacıyla başvuru Hıristiyan ruhanilerinin sır saklama yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmektedir.

Belirtelim ki, bütün bu durumlarda, başta tabip olmak üzere tedavide görev alan ve bu nedenle tanıklığına başvuru sağlık mesleği mensubu kişilerin, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun aleyhe tanıklık yapmama yükümlülüğüne ilişkin hükümlerine (m. 46) istinaden tanıklık yapmaktan çekinmeleri söz konusu olacaktır. Bu

bakımdan, aleyhe tanıklık yapmama yükümlülüğünün mevcut olduğu durumlarda suç bildirme yükümlülüğünün varlığından söz edilemez. Ancak, bu durumdan TCK'nın 280. maddesi hükümleriyle CMK'nın aleyhe tanıklık yapmama yükümlülüğüne ilişkin 46. maddesi hükümleri arasında bir çelişkinin bulunduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Bu durum karşısında, CMK'nın 46. maddesindeki aleyhe tanıklık yapmama yükümlülüğü, TCK'nın 280. maddesindeki suç bildirmeme suç bakımından bir hukuka uygunluk sebebi olarak telakki edilmek gerekecektir.

Açıklama

1- Keza işaret etmek gerekir ki, TCK'nın 278. maddesinde tanımlanan suç bildirmeme suçu da ancak doğrudan kastla işlenebilir. Söz konusu maddenin birinci ve ikinci fıkraları metinlerinde açıkça vurgulanmış olmamakla birlikte, bu fıkralara ilişkin gerekçelerde yer verilen "bilinmesine rağmen" veya "haberdar olunmasına rağmen" ibareleri, söz konusu suçun ancak doğrudan kastla işlenebileceğini ifade etmektedir.

Kamu görevlisinin suç bildirmemesi suçu da (TCK, m. 279) ancak doğrudan kastla işlenebilir. Çünkü söz konusu suçun oluşabilmesi için, bir suçun işlendiğinin kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak "öğrenilmesi" gerekmektedir. Bu husus, hem söz konusu suç tanımına ilişkin madde metninde hem de gerekçesinde açık bir şekilde vurgulanmıştır.

2- Ayrıca belirtmek gerekir ki, hakkında tutuklama kararı verilmiş veya kesinleşmiş bir hükümlü hapis cezasına mahkûm edilmiş olmasına rağmen kaçak olan kişinin bulunduğu yerin, yetkili makamlara haber verilmemesi, TCK'da bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır (m. 284). Kaçak olan kişinin hastalığı dolayısıyla bir sağlık kuruluşuna başvuruda bulunması halinde, kendisiyle ilgili olarak teşhis ve

Türk Ceza Kanunu'nun "Sağlık mesleği mensuplarının suç bildirmemesi" başlıklı 280. maddesine göre; "Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

tedavi amacına yönelik gerekli tıbbi müdahalede bulunulmasının yanı sıra, durumdan yetkili makamların haberdar edilmesi hususunda sağlık mesleği mensuplarına terettüp eden bir yükümlülüğün olup olmadığı da bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dikkat edilmelidir ki, TCK'nın 284. maddesinde tanımlanan suç da ancak doğrudan kastla işlenebilir. Madde gerekçesinde bu husus şu şekilde açıklanmıştır:

Söz konusu suçun oluşabilmesi "... için, bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişinin, soruşturma ve kovuşturma konusu yapılan suç dolayısıyla şüpheli bulunan şahıs hakkında tutuklama kararının verilmiş olduğunu veya kesinleşmiş bir yargı kararıyla belli bir cezaya mahkûm olmuş olan şahsın bu cezasının infazı amacıyla arandığını ve nerede bulunduğunu tereddütsüz bir şekilde bilmelidir. Başka bir deyişle, söz konusu suç ancak doğrudan kastla işlenebilir."